

# Nya avhandlingar

## ***Omsorgens pris i åtstramningstid. Anhörigomsorg för äldre ur ett könsperspektiv.***

(Rapport i socialt arbete nr 150 vid Stockholms universitet, 2015)

Petra Ulmanen, avhandling i socialt arbete

Stockholms universitet, 2015

---

Petra Ulmanens doktorsavhandling *Omsorgens pris i åtstramningstid: Anhörigomsorg för äldre ur ett könsperspektiv* är en sammanläggningsavhandling som inkluderar fyra artiklar och en sammanbindande kapp. Två av artiklarna har publicerats i högklassiga engelskspråkiga tidskrifter (Social Politics och International Journal of Social Welfare), en i en svenskspråkig bok (Genus i omsorgens vardag, red. Szebehely & Gunnarsson) och en i den här tidskriften. Tre av de fyra artiklarna är skrivna av Ulmanen ensam, och en är skriven tillsammans med hennes handledare. Kappan ger en grundlig sammanfattning och för en intressant diskussion om avhandlingens centrala teoretiska och metodologiska perspektiv samt dess resultat. Designen av avhandlingen är därigenom stilren.

Petra Ulmanens avhandling handlar om anhörigomsorg, främst de vuxna barnens hjälp till sina gamla föräldrar, och om samspelet mellan anhörigas omsorgsinsatser och den offentliga äldreomsorgen. Anhörigomsorgen har under de senaste 20 åren blivit mer och mer uppmärksam i forskningen i Norden, också i Sverige, efter en lång tid av nästintill osynlighet i samhällsvetenskapen, som då var inriktad på att analysera de offentliga omsorgstjänsterna. Trots ökad uppmärksamhet finns det dock fortfarande gott om rum för nya öppningar i anhörigomsorgsforskning. Ulmanens viktigaste argument är att anhörigomsorgen i Sverige – och äldreomsorgen överhuvudtaget – inte har blivit förstörd som en jämställdhetspolitisk fråga, att äldreomsorgen har varit ”jämställdhetspolitikens blinda fläck”. Avhandlingens främsta syfte är just att bringa den feministiska – eller genusvetenskapliga, då studien också granskar mäns omsorgsgivande till sina gamla föräldrar – synvinkeln in i svensk forskning gällande den hjälp som familjemedlemmar ger varandra. Ulmanen visar på att föreställningar om kön har påverkat hur välfärdsstaten har utformats och att kön också görs i relation till hur välfärdsstaten är utformad – och att omsorgsgivande är ett sätt att göra kön.

Den här synvinkeln får en särskild relevans när man tänker på de djupa förändringar

som skett i den svenska välfärdsstatens äldreomsorg under de senaste decennierna, dvs. "åtstramningstiden" som har lett till neddragningar av äldreomsorgens omfattning och kvalitet. Dessa förändringar pekar på att också kön nyligen har blivit omdefinierat i Sverige. Ulmanen koncentrerar sig dock inte på att analysera den här omdefinieringen utan är mer intresserad av dess konsekvenser. Enligt Ulmanen bestämmer välfärdsstatens utformning villkoren för anhörigomsorgen. Teoretiskt bygger avhandlingen på feministisk omsorgsforskning och Ulmanen ger en god översikt av de redan klassiska och välkända studierna av Wærness, Rose, Leira, Balbo, Lewis, Jenson osv. Hennes mål är nog inte att ifrågasätta eller bearbeta dessa begreppsliga perspektiv utan att tillämpa dem i hennes analys. Avhandlingen är teoretiskt välinformerad men dess ambitioner ligger tydligt mer i empirin än i teorin.

Avhandlingens fyra artiklar är sinsemellan ganska olika rörande sina metoder och innehåll, då den första är en litteraturöversikt, den andra är en historisk policy-analys och de två sista är kvantitativa analyser av surveyundersökningar. I en genomgång av svensk och internationell litteratur beskriver den första artikeln ("Anhörigomsorgens pris för döttrar och söner till omsorgsbehövande äldre") omfattningen och konsekvenserna ("costs" på engelska) av anhörigomsorg för äldre samt välfärdsstatens policysvar på äldre personers omsorgsbehov. Artikeln sätter Sverige i internationell belysning och visar att Sverige utmärks av en jämförelsevis god tillgång till offentligt finansierade omsorgstjänster, fastän de har minskat kraftigt i omfattning sedan år 1980. Tillgången till ekonomiskt stöd för anhörigvård är blygsam och har också minskat, till skillnad från många andra europeiska länder. Slutligen är rätten till tjänstledighet mycket begränsad både i Sverige och annorstädes. Enligt Ulmanen är de två sistnämnda åtgärderna mer kontroversiella än den förstnämnda: de främjar att anhörigomsorg erkänns och värderas men de innebär också en risk att kvinnors omsorgsansvar blir starkare. Artikeln konstaterar att det behövs mer kunskap om konsekvenserna av förändringarna i den offentliga äldreomsorgen för olika grupper av anhöriga – något som Ulmanen själv strävar att producera i sina andra artiklar.

Den andra artikeln ("Working daughters: a blind spot in Swedish eldercare policy") tar fram en särskild grupp av anhöriga och ett specifikt tema: förvärvsarbetande döttrar och deras problem att förena sitt arbete med anhörigomsorg till sina gamla föräldrar. Den här delstudien är en policyanalys av regeringens propositioner om äldreomsorgen mellan 1950 och 2009 och den belyser hur anhöriga till äldre och deras roll i omsorgen har synliggjorts. Artikeln diskuterar också de konsekvenser som dessa representationer av anhöriga och deras roll har öppnat upp: enligt Ulmanen formar de problemrepresentationer och "tystnader" som skapas i policydokumenten de lösningar som ges. Hon påvisar i analysen att äldreomsorgens utbyggnad har motiverats enbart i relation till äldre personers behov, till skillnad från barnomsorgens utbyggnad som motiverats med hänsyn till barnens behov, mödrarnas behov av förvärvsarbete och samhällets arbetskraftsbehov. Därmed har behovet av omsorgstjänster för att underlätta förvärvsarbete bland äldres döttrar blivit "en blind fläck" i svensk äldreomsorgspolicy. Detta har även relevans för den senaste tidens utveckling, då man inte

har fäst uppmärksamhet vid att minskningen av offentliga omsorgstjänster har lett till en refamilisering av omsorg. Därigenom har utvecklingen försvårat vuxna döttrars anknytning till arbetslivet.

Den tredje och den fjärde artikeln använder surveydata. Den tredje delstudien ("From the state to the family or to the market? Consequences of reduced residential eldercare in Sweden") analyserar två ULF-undersökningar med äldre omsorgsmottagare som genomfördes i början och i slutet av 2000-talets första decennium, under vilket var fjärde plats i äldreboende försvann i Sverige. Artikeln syftar till att svara på frågan om vad den här minskningen av äldreboenden har inneburit för hemmaboende äldre med omsorgsbehov. Syftet är också att belysa förändringar över tid i anhörigas, den offentliga sektorns och marknadens roller som omsorgsgivare. Det är den andra frågan som blir mer belyst i den här welfare mix-artikeln: den koncentrerar sig på att visa att äldreboendets minskning har lett till en ökning av hjälpen från vuxna barn och andra närstående utanför hushållet (från 48 till 63 procent av hemmaboende äldre med omsorgsbehov). Privat köpt hjälp har också ökat men inte så mycket (från 10 till 15 procent). Den mest intressanta delen av artikeln är en noggrann analys av data med avseende på utbildningsnivå och kön, vilken bevisar att hjälp från sönerna har ökat främst bland högutbildade äldre när hjälp från döttrarna har ökat främst bland lågutbildade gamla människor. På 1990-talet var det döttrarna till lågutbildade äldre som ökade sin insats, men nu har speciellt sönerna till högutbildade gamla människor blivit mer aktiva. Detta har resulterat i att en lika stor andel högutbildade äldre numera får hjälp av söner som av döttrar. Det är också intressant att köp av privata tjänster ökade enbart bland den lågutbildade gruppen. Överhuvudtaget minskade de klassrelaterade skillnaderna i användningen av olika hjälpkällor under 2000-talets första decennium. Ulmanens tolkning av dessa oväntade förändringar är att minskningen av äldreboendena har varit så omfattande att alla krafter måste till för att klara äldres omsorgsbehov i alla sociala grupper.

Den fjärde artikeln ("Kvinnors och mäns hjälp till sina gamla föräldrar: innehåll, omfattning och konsekvenser") fokuserar på könstillhörighetens betydelse för omsorgsgivandets innehåll och omfattning samt dess konsekvenser för välbefinnande, arbetssituation och anknytning till arbetslivet. Materialet kommer från en enkätundersökning som genomfördes år 2013 av Ulmanen, hennes handledare och en kollega. 3 630 personer av ett urval av 6 000 medelålders (45–66 år) personer besvarade enkäten varigenom svarsprocenten blev 60,5 procent. Alla de som svarade att de ger konkret hjälp till någon minst en gång i månaden räknades som omsorgsgivare, men i sin analys inkluderade Ulmanen bara dem (477 kvinnor och 392 män) som hjälpte sina gamla föräldrar. Litet överraskande visar resultaten att det är lika vanligt bland medelålders kvinnor och män att ge omsorg till sina gamla föräldrar (27 respektive 25 procent), men i alla fall drabbas döttrarna av omsorgsgivandets negativa konsekvenser i större utsträckning än sönerna (särskilt vad gäller psykiska och fysiska påfrestningar). Det förklaras av att det är vanligare bland kvinnor att ge den mest krävande typen av omsorg, kroppsnära omsorg, och att den ofta ges tillsammans med

andra hjälpuppgifter. Ulmanen betonar också att ”organisatorisk omsorg” (att sköta vård- och myndighetskontakter) innebär en betydligt större risk för döttrar än för söner. Utifrån observationen att könsskillnaderna är mindre i Sverige än i många andra länder drar hon överhuvudtaget slutsatsen att den jämförelsevis välutbyggda svenska äldreomsorgen har avlastat främst döttrarna i deras mer intensiva omsorgsgivande.

I kappan diskuterar Ulmanen sina resultat i sammanhang med tidigare forskning. Hon bedömer till exempel att den fjärde artikeln ger en mer rättvisande bild än tidigare surveyundersökningar av hur vanligt det är bland kvinnor och män att ge föräldraomsorg samt att studiens resultat, där män och kvinnor ger lika intensiv omsorg, är unikt i sitt slag. Hon framställer att fokus i svensk anhörigomsorgspolicy bara har legat på äldre som vårdar sin partner, vilket har resulterat i synen att anhörigas behov skulle tillgodoses genom särskilda insatser för anhörigstöd – och äldreomsorg sågs inte som en sådan insats. Däremot uppmärksammades inte de vuxna barnens, särskilt döttrarnas men också sönernas, behov att förvärvsarbeta. Valfärdsstatens agerande, speciellt dess äldreomsorgspolicy, bestämmer villkoren för omsorgsgivande och därigenom de vuxna barnens möjligheter att arbeta. Enligt Ulmanen lever den svenska valfärdsstaten nuförtiden inte helt upp till sitt ansvar, vilket utgör en stor belastning särskilt för döttrarna till äldre personer. Hennes studie bevisar att den refamilieringsprocess som utmärkte 1990-talet har ytterligare förstärkts under 2000-talets första decennium och spridit sig även till högutbildade och deras söner. Därmed är det inte bara kvinnor från den lågutbildade klassen utan alla samhällsgrupper, till och med högutbildade män, som nu får sitt förvärvsarbete negativt påverkat av den pågående refamilieringsprocessen.

Petra Ulmanens avhandling är en viktig studie om den svenska äldreomsorgen under förändring och om den här förändringens konsekvenser för vuxna barn till hjälpbehövande äldre människor. Den är ett värdefullt tillskott till en rad av intressanta avhandlingar om äldreomsorg som har kommit från Socialhögskolan i Stockholm. Och den för tydligt fram bristen på en fungerande anhörigomsorgspolicy som uppskattar omsorgsgivande av vuxna barn till äldre personer. Denna avhandling bygger inga nya teoretiska referensramar och den genomför inte heller några jämförande internationella analyser. Men genom dess noggranna bearbetning av svenska kvalitativa och kvantitativa data ger den här studien en detaljerad och uppdaterad bild av en företeelse, som i Sverige hittills inte har fått den uppmärksamhet som den förtjänar; nämligen de vuxna barnens hjälp till sina omsorgsbehövande föräldrar och deras svårigheter att kombinera det här hjälpgivandet med sitt förvärvsarbete.

*Teppo Kröger*

Fakultetsopponent, professor vid Institutionen för samhällsvetenskap och filosofi, Jyväskylä universitet, Finland.

***Påtvingad avflyttning från bostad. En rättssociologisk studie av socialtjänstens roll i teori och praktik.***

(Rapport i socialt arbete nr 146 vid Stockholms universitet, 2014)

Pia Kjellbom, avhandling i socialt arbete

Stockholms universitet, 2014

---

Bostaden är för alla människor ett grundläggande behov. I många länder, om än långtifrån alla, har samhället åtagit sig att hjälpa människor att få detta behov tillgodosett, i första hand genom att erhålla en bostad men också att därefter behålla den. I de länder där samhället åtagit sig att hjälpa människor med bostad blir det naturligtvis viktigt att granska hur denna uppgift fullgörs i praktiken i syfte att förhindra att detta blir en skyldighet för samhället som stannar på papperet.

I Sverige ankommer uppgiften att vara människor behjälplig med boende på flera myndigheter. När det gäller hjälp att behålla bostaden spelar socialnämnden en central roll. Socialnämnden kan bistå den enskilde med olika förebyggande insatser och nämnden har i vissa lägen, där den enskilde står inför att förlora sin bostad, möjlighet att förhindra att så sker. Hur socialnämnden fullgör denna uppgift är vad Pia Kjellbom undersöker i sin avhandling *Påtvingad avflyttning från bostad: En rättssociologisk studie av socialtjänstens roll i teori och praktik*.

**Avhandlingens innehåll**

Kjellboms avhandling är en sammanläggningsavhandling bestående av fyra artiklar och en "kappa". Av utrymmesskäl måste tonvikten i presentationen nedan läggas på vissa avsnitt på bekostnad av andra.

I det inledande kapitlet av "kappan" anges syfte, frågeställningar och avgränsningar. Avhandlingens *syfte* är att "analysera vad som är 'rätt' i socialtjänstens arbete med människor som riskerar en påtvingad avflyttning från en hyresbostad". Rätten har, sägs det, både en teoretisk sida (lagstiftningen) och en praktisk sida (tillämpningen) som inte med nödvändighet sammanfaller.

*Frågeställningen* gäller hur socialtjänstens roll, vid bedömning och beslut om ekonomiskt bistånd, har utformats i teori och praktik för människor som till följd av betalningssvårigheter riskerar en påtvingad avflyttning. Med *påtvingad avflyttning* menas att hyresgästen lämnar sin bostad antingen till följd av enbart hyresvärdens uppmaning eller på grund av ett beslut från kronofogden eller hyresnämnden. Lämnar hyresgästen sin bostad redan till följd av hyresvärdens uppmaning är det enligt Kjellboms terminologi en *informellt* påtvingad avflyttning medan det vid den *formellt* påtvingade avflyttningen finns ett beslut antingen från kronofogden eller från hyresnämnden om att hyresgästen måste flytta. Till de formellt påtvingade avflyttningarna hör också *vräkningarna*, som är det sista steget i processen och som innebär verkställighet av ett formellt avflyttningsbeslut.

Av de *avgränsningar* som görs i avhandlingen är kanske den viktigaste den att undersökningen endast omfattar formellt påtvingade avflyttningar medan informellt påtvingade avflyttningar inte ingår.

Efter ett kapitel med begreppsförklaringar följer därefter i "kappan" tre kapitel som redovisar de teoretiska perspektiven, de påtvingade avflyttningarna ur ett rättsligt perspektiv och kunskapsläget såvitt gäller de påtvingade avflyttningarna.

Kjellboms empiriska material återfinns i de fyra artiklarna. Den första av dessa är *Socialtjänstens hyresrättsliga roller vid risk för påtvingad avflyttning från bostad*.<sup>1</sup> Vilka roller socialtjänsten har bestäms av lagstiftningen och är olika i olika situationer. I samband med hyresförsummelse har socialtjänsten den Kjellbom kallar garantrollen, en betraktarroll i samband med störande beteende och en ignorantroll i samband med övriga normbrott. *Garantrollen* innebär att socialnämnden kan åta sig betalningsansvaret för hyran och på så sätt förhindra att hyresgästen förlorar sin bostad. Socialnämnden har möjlighet att göra detta inom tre veckor från det att nämnden mottagit meddelande från hyresvärden att uppsägning skett. *Betraktarrollen* utmärks av att socialnämnden får meddelande om att hyresgästen är uppsagd men saknar möjlighet att förhindra att hyresgästen tvingas flytta. I den tredje rollen, *ignorantrollen*, får socialnämnden inte ens något meddelande om att uppsägning är på gång och är sålunda i många lägen ovetande om vad som håller på att ske. Utöver att fastställa vilka de olika rollerna är undersöker Kjellbom också hur pass ofta socialnämnderna ikläder sig respektive roll. Detta sker genom en granskning av beslut i kronofogdens och hyresnämndens offentliga register.

Den andra artikeln är *Socialrättsliga principer vid risk för vräkning*.<sup>2</sup> Kjellbom vill i denna artikel dels klargöra vilka socialrättsliga principer som aktualiseras när enskilda till följd av hyresskulder riskerar att vräkas från sin bostad och dels belysa möjliga principkonflikter i denna situation. Författaren gör en distinktion mellan etablerade och underförstådda principer och utifrån traditionella rättskällor (lagen, lagförarbetena och prejudikat från högsta instans) urskiljer hon ett antal underprinciper i respektive kategori.

Den tredje artikeln som avhandlingen grundar sig på är *Rättssäkerhet och flexibilitet i kommunala riktlinjer*.<sup>3</sup> I denna artikel är det kommunala riktlinjer för ekonomiskt bistånd till hyresskulder som studeras och Kjellbom är bl.a. intresserad av vilka likheter och skillnader som finns i riktlinjerna både inom en kommun men också mellan olika kommuner. Hon ställer också frågan vilken betydelse dessa variationer kan få med hänsyn till krav på rättssäkerhet och legitimitet. Det empiriska materialet utgörs här av de riktlinjer som hösten 2006 förelåg vid samtliga 26 kommuner i Stockholms län.

---

1 Publicerad i *Socialvetenskaplig tidskrift* nr 1, 2013.

2 Publicerad i *Juridisk tidskrift* 2011/12, s. 273–298. Artikeln är skriven tillsammans med Katarina Alexius.

3 Publicerad i *Retfærd, Nordisk juridisk tidskrift*, 2009 nr 4.

Den fjärde och sista artikeln är *Ekonomiskt bistånd till hyresskulder*. Artikeln grundar sig på en studie av hur socialnämnder hanterar hyresskulder när enskilda riskerar en påtvingad avflyttning från bostad. Det empiriska materialet i denna studie utgörs dels av dokumentstudier i 93 fall av ansökningar till kronofogden, där individen samtidigt var aktuell hos socialtjänsten, och dels av intervjuer med nio socialsekreterare som hade handlagt 20 ärenden. En viktig slutsats som Kjellbom utifrån dokumentstudien formulerar är att en kvalificerad majoritet av alla beslut om påtvingad avflyttning hade fattats utan socialtjänstens stöd, även när hyresgästen var aktuell vid socialnämnden.

I de kapitel som avslutar "kappan" gör Kjellbom en sammanfattande analys av de resultat hon kommit fram till i de fyra artiklarna och hon formulerar slutsatser som kan dras utifrån avhandlingens innehåll. En viktig slutsats som Kjellbom formulerar är att ekonomiskt bistånd som insats vid risk för påtvingad avflyttning har en relativt begränsad roll i socialnämndernas arbete. Andra slutsatser är att hyreslagen har inflytande över socialtjänstlagens behovsbegrepp, att socialtjänstens praktiska arbete med dessa frågor innebär att vissa grupper prioriteras framför andra och att det diskretionära utrymmet är mycket stort vid beslutsfattande i de nu aktuella frågorna. Avhandlingens sista kapitel är en avslutande diskussion där de påtvingade avflyttningarna sätts in i ett större socialt sammanhang.

### **Synpunkter på avhandlingen**

Kjellbom ger med sin avhandling en levande bild av ett komplext område. Språket i avhandlingen är genomgående bra och källhänvisningarna tydliga. När en avhandling består av fyra artiklar och en "kappa" är det näst intill oundvikligt att det blir en del upprepningar men dessa är aldrig så stora att de blir något problem.

En förtjänst med avhandlingen är att den vidgar vyerna och man får som läsare klart för sig att påtvingad avflyttning är något mycket mer än vräkning, som man kanske spontant kan tänka. Detta framgår bl.a. vid läsningen av kapitlet om kunskapsläget, som är ett välskrivet kapitel och där Kjellbom redovisar forskning såväl rörande de påtvingade flyttningarna i sig som rörande socialtjänstens arbete med dessa ärenden. Fruktbara är också de distinktioner som författaren gör mellan boende, bostad och hem eftersom det är långtifrån självklart vilken form av boende som i en viss situation eventuellt ska kunna ses som en rättighet för den enskilde.

Kjellboms avhandling innehåller också en värdefull granskning av normerna på gräsrotsnivå. Intressant är sålunda analysen av innehållet i de kommunala riktlinjerna i artikel III och de informella normer för handläggningen som framkommer genom intervjuerna i artikel IV.

Det nu sagda hindrar inte att avhandlingen också innehåller en del tveksamheter eller brister, av vilka jag i det följande ska ta upp några stycken.

Som nämnts är syftet med avhandlingen "att analysera vad som är 'rätt' i socialtjänstens arbete med människor som riskerar en påtvingad avflyttning". Efter påståendet att rätten



har såväl en teoretisk som praktisk sida (lagstiftningen respektive tillämpningen) förväntar man sig en utredning av hur dessa två sidor förhåller sig till varandra eftersom de inte, som det sägs, nödvändigtvis måste sammanfalla. Kan sålunda två saker vara "rätt" samtidigt även om de inte sammanfaller eller har i ett sådant läge t.ex. lagstiftningen företräde framför tillämpningen? Någon sådan utredning lämnas dock inte och syftesformuleringen blir därmed oklar.

Ett annat problem följer av avhandlingens frågeställning satt i relation till dess empiriska material. Frågeställningen är som nämnts att undersöka hur socialtjänstens roll utformats i teori och praktik i samband med att människor riskerar en påtvingad avflyttning. Någon begränsning görs alltså inte i frågeställningen till formellt påtvingade avflyttningar utan denna inkluderar även de informellt påtvingade avflyttningarna, alltså de där hyresgästen flyttar redan på hyresvärdens uppmaning.

Det empiriska materialet utgörs, såvitt gäller denna frågeställning, av ansökningar till kronofogden och hyresnämnden i Stockholms län under en viss tidsperiod (se artiklarna I och IV). Frågan blir emellertid om detta empiriska material är tillräckligt för att besvara avhandlingens frågeställning som även inkluderar de informella avflyttningarna.

De roller för socialnämnden som Kjellbom urskiljer i samband med påtvingade avflyttningar är som tidigare nämnts garantrollen, betraktarrollen och ignoranrollen.<sup>4</sup> Den roll i vilken nämnden framför allt kan komma den enskilde till hjälp är garantrollen eftersom nämnden då har möjlighet att förhindra att en avflyttning över huvud taget kommer till stånd. Kjellboms slutsats i bägge artiklarna och även den avslutande "kappan" är emellertid att socialnämnden i mycket liten utsträckning kommit till hyresgästernas hjälp genom att använda sin garantroll. Som stöd för detta anförs bl.a. att i knappt en femtedel (93 st.) av alla de 495 studerade hyresvärdssärenden som under en viss period inlämnats till kronofogden och hyresnämnden i Stockholm var hyresgästen/klienten aktuell inom socialtjänsten.

Det nu konstaterade faktumet ger emellertid inte grund för Kjellboms ovanstående, långtgående slutsats. För att kunna uttala oss om i vilken utsträckning socialnämnden gör användning av sin roll som "garant" inför riskerade avhysningar måste vi ha uppgifter om hur många meddelanden som inkommit till socialnämnderna från hyresvärdarna och hur många hyresgäster som nämnden därefter hjälpt under de tre veckor som nämnden har på sig att utöva sin garantroll. För att ge ett tillförlitligt svar på frågan i vilken utsträckning som socialnämnderna hjälper människor som står inför att förlora sin bostad hade med andra ord krävts att empirin inhämtats från de *socialnämnder* som ingår i Kjellboms studie. Enbart med ett sådant material hade Kjellbom kunnat ge en bild av hur många biståndssökande som socialnämnderna *de facto hjälpt*. Någon sådan empiri finns emellertid inte i avhandlingen och det blir därmed omöjligt att uttala sig om omfattningen på social-

---

4 Terminologin är kanske inte helt lyckad i alla delar. Ignorant är för Kjellbom (uteslutande) synonymt med okunnig/ovetande men har i Sverige i de allra flesta språkliga sammanhang en nedsättande innebörd.



nämndernas "hjälpinsats". Lite tillspetsat: Genom det empiriska materialet får vi en hygglig bild av hur många människor socialnämnderna *inte* hjälpt men vi vet inte hur många man de facto har hjälpt.

En annan slutsats som Kjellbom drar och som hon gör intressanta iakttagelser kring är att regelsystemet i hyreslagen blir styrande för vilka insatser som socialnämnden kan bistå den enskilde med. Slutsatsen är riktig men man måste samtidigt vara medveten om att nuvarande regler om möjligheter för socialnämnden att ingripa inte är konstruerade utifrån vad som är optimalt för socialnämnderna utan utifrån vad som ansetts rimligt att hyresvärdarna får acceptera.

### *Avslutande ord*

Pia Kjellbom har skrivit en intresseväckande avhandling om socialnämndernas roller i samband med att människor ställs inför en påtvingad avflyttning. Kjellbom klargör att den påtvingade avflyttningen innehåller många fler steg och moment än den avslutande vräkningen, en företeelse som man annars gärna identifierar påtvingad avflyttning med. Detta är speciellt viktigt att inse eftersom de påtvingade avflyttningarna är förenade med höga samhällsliga kostnader och att stora ekonomiska vinster finns att göra om åtgärder sätts in på ett tidigt stadium. Kjellbom ger också läsaren intressanta inblickar i normbildningen i dessa frågor på gräsrotsnivå. I ett par av artiklarna är det empiriska materialet emellertid begränsat till beslut som fattats av kronofogden respektive hyresnämnden. Begränsningarna blir sådana att materialet inte ger stöd för de långtgående slutsatser och värderingar av socialnämndernas hjälpinsatser på detta område som författaren formulerar. För att ge ett fullgott svar på frågan om socialnämndernas biståndsinsatser hade tillika krävts insamling av material från dessa nämnder.

*Gustav Svensson*

Fakultetsopponent, jur.dr, docent i socialrätt vid Göteborgs universitet.